

idegen (francia és német) eredetű családnévanyagot mutatja be. Röviden kitér az észak-amerikai német bevándorlás történetére, és elemzi annak névtani következményeit. Tanulmánya második részében ismerteti jó néhány amerikai-német kontaktusváltozatot a feltehető alapalakjukkal együtt, majd általános szabályszerűségeket fogalmaz meg a német nevek amerikanizációjával kapcsolatban.

A kötetet a Névutató Munkacsoport (Arbeitskreis für Namenforschung) korábbi tevékenységének leírása, majd a szerzők elérhetősége zárja.

Ha a bemutatott tanulmánykötet nem is tud egyértelmű választ adni a Mi az idegen név? kérdésre, sokoldalú megközelítése (személynevek, helynevek irodalmi nevek; szinkronia és diakronia; stb.) meggyőző módszereket és érveket mutat be az idegen nevek elhatárolásának problémájára. A kötetből ugyanakkor kiviláglik, hogy a nevek világa sokkal színesebb annál, semhogy egy definíció megoldást nyújtson minden felvetődő kérdésünkre.

SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4680-105X>

Károli Gáspár Református Egyetem

Bölcsészettudományi Kar

Heiligenverehrung und Namengebung

[Szentisztelet és névadás]

Szerkesztők: KATRIN DRÄGER – FABIAN FAHLBUSCH – DAMARIS NÜBLING.

De Gruyter, Berlin, 2016. 301 lap

A tanulmánykötet előzménye egy ünnepi kerekasztal, amelyet Konrad Kunze 75. születésnapja alkalmából szerveztek. Az ünnepelt szentnevekkel és számos kapcsolódó témával foglalkozik. Munkásságának két fontos pillére egyrészt a középkori szent- és legendakutatás, a középkori művészetek és építészet, másrészt pedig a nyelvtörténet kutatása. Ez utóbbi kapcsán számos eredménnyel vitte előre a névtudományt, többek közt a családnevek vizsgálatában is.

A tanulmánykötet célja az előszó szerint (v–vi) a szentisztelet névtani vizsgálatával új impulzust adni a kultúrtörténeti kutatásoknak. Az előszót tizennégy német nyelvű tanulmány követi német és angol nyelvű absztrakttal ellátva. Közülük öt személyneveket vizsgál, három helynevekkel foglalkozik, majd olvashatunk a névtípusok kategorizációjáról, gyógyszerárnevekről, márkanamevekről és szövegpragmatikai elemzésről is a fő téma kapcsán.

KATRIN DRÄGER bevezető tanulmánya (1–15) a szentnevek kutatásának jelentőségét hangsúlyozza. Kiemeli, hogy a témában legfőképpen személy- és helynévkutatások zajlanak, miközben más területek még felfedezésre várnak. A szentnevek rendszerét táblázatban is bemutatja, az egyes nevek elterjedését térképekkel illusztrálja. Írásában a *Kilian* család és keresztnév, a *Fridolin* és *Friedolin* keresztnév, valamint a *Sankt* 'szent' elemet tartalmazó településnevek kapnak külön figyelmet.

WOLFGANG HAUBRICHS a személyneveken keresztül közelít a témához (17–40). A szentek neveinek német, francia és olasz nyelvterületen való kezdeti, 7–8. századbeli megjelenését elemzi, interferenciákat kimutatva például a Rajna és a Mosel vidékén. Statisztikai adatait táblázatokban is rendszerezi.

ROSA és VOLKER KOLHEIM (41–65) a népszerű szentnevekre visszavezethető keresztnéveket vizsgálja, amelyek (köztük a ma legnépszerűbb *Anna, Marie, Paul, Felix* stb. is) a 12. századtól tömegesen jelentek meg a német nyelvterületen. Diakrón vizsgálatukban arra a következtetésre jutnak, hogy a reformáció után a szentnevek adása a protestánsoknál is folytatódott, így csak a 17–18. században látszik számottevő különbség a katolikus és protestáns névadási szokások között.

FRIEDHELM DEBUS (67–87) a bibliai Szent Erzsébet és Árpád-házi Szent Erzsébet kultuszának hatását összevetve a németországi történeti kereszt- és családnévállományt elemzi az évszázadok változásaiban a mai napig. Kutatásai alapján megállapítja, hogy II. András magyar király lányának, IV. Lajos türingiai örgróf özvegyének a hatása jóval jelentősebb a német személynévadásban, mint Keresztelő Szent János anyjáié.

A német családnevek egy jelentős csoportja martirológiumi keresztnévekből jött létre. RITA HEISER és KATHRIN DRÄGER (89–108) az *Aegidius*-ból származó családneveket kísérelve meg a német nyelvterületen, térképek segítségével mutatják a névelemzés lehetőségének egy példáját. Céljuk a családnevekben megjelenő szentnéven keresztül a hasonló minták nagyfokú változatosságának bemutatása.

HUBERT KLAUSMANN (109–120) a délnyugati német dialektushatárt elemzi a szentnevekből származó családnevek alapján. Tanulmányában KONRAD KUNZE azon tételére hívja fel a figyelmet, hogy a dialektushatárok és a családnevek földrajzi elterjedésének összevetése tanulságos lehet a nyelv változását illetően, akár az elmúlt 500 évre visszamenőleg. KLAUSMANN megállapítja, hogy a négy vizsgált dialektushatár erőteljes egyezést mutat a családnevek elterjedési határaival, de pontosabb és nagyobb mennyiségű adatot tart szükségesnek a biztosabb eredményhez.

A következő rész három tanulmánya helynevekkel foglalkozik. KARLHEINZ HENGST (121–147) a kelet-közép német nyelvterület szentneveket tartalmazó településneveivel foglalkozik. Elemzését a 12. századtól kezdi, ekkortól ugyanis már jelentősnek tartja a helynévtípust. Vizsgálata bemutatja az évszázadok során kirajzolódó, a korszellemmel összefüggő változásokat; megállapítása szerint ezek közül a reformáció hatása tükröződik a legerőteljesebben.

KIRSTIN CASEMIR (149–176) a Németország északnyugati részén található 680 kolostor nevével, illetve ezek közül is a patrocíniumi eredetű 150 névvel foglalkozik. Kutatásában kiemeli a *Maria* név sajátos szerepét is, amely az esetek 40%-ában jelenik meg, habár szűkebb értelemben nem tekinthető védőszent nevének.

THOMAS FRANZ SCHNEIDER (177–196) a svájci Bern kanton területén lévő, szentnevekből származó folyó- és településneveket elemzi alak és elterjedtség szempontjából a berni egyetem adatbázisa alapján, s érintőlegesen ő is elemzi a reformáció hatását.

Több névtípust foglal magába DIETLIND KREMER és SIMONE BERCHTOLD egy-egy tanulmánya. DIETLIND KREMER (197–222) azt a kérdést járja körül, hogy a késő középkori szenttisztelet hatása milyen névtípusokban mutatható ki Kelet- Németországban. Elemzéseinek fókuszában a tisztelt szenteket és az alaki változatosságot illető regionális eltérések állnak. A szerző a névtípusokat áttekintve térképeken ábrázolja eredményeit.

SIMONE BERCHTOLD (223–255) azt emeli ki, hogy a szentnevek minden névfajtában előfordulnak. Előbb a szentek neveinek a svájci családnevekben való megjelenését mutatja be, nyolc szentnevet (*Jakob, Johannes, Martin, Jodok, Verena, Regula, Beat, Himerius*) külön-külön is tárgyalva. Eredményeit térképekkel és táblázatokkal gazdagon illusztrálja. Ezután más névfajtákra is kitekint a szentnevek kapcsán, sőt a mesterséges elnevezésekre is, eljutva például a *Chopfab* sör elnevezéséhez.

FABIAN FAHLBUSCH (257–269) a gyógyszerterek szentekről adott neveit, azok gyakoriságát és elterjedtségét elemzi az elmúlt évekre jellemzően, ám történeti áttekintéssel felvezetve. A 14–16. században már szükséges volt a gyógyszerterek megkülönböztetése, s a leggyakrabban szentekről nevezték el őket. Általában valamilyen kapcsolat volt a gyógyszerter neve és a szent között, de zarándoklati központoknál, tiszteleti helyek környékén, illetve Németország északi és keleti részén is más-más mintákat fedezhetünk fel, mint az a térképek és táblázatok alapján is kirajzolódik.

SANDRA REIMANN (271–291) a márkanevekben megjelenő szentnevekkel foglalkozik, elsősorban a névadási motiváció szempontjából. Azt a kérdést járja körül, hogy van-e valamilyen – valós vagy nem valós – kapcsolat a névadó szentnek az élete és az adott termék között.

ALBRECHT GREULE (293–301) a szentneveket a német szakrális egyházi nyelvben vizsgálja szövegtani szempontból, így például szövegpragmatikai aspektusból. Tanulmánya elsődlegesen arra keres választ, hogyan kerül át egy hagionima használata a szakrálisból a profán használatba.

A kötetben találkozhatunk számos szentnév sorsának részletes elemzésével, a nevek kategorizálásának problémájával, az egyes névkategóriákat érintő kérdésekkel, a földrajzi elterjedés, valamint a szakrális és a profán használat vizsgálatával. Úgy vélem, az eddig elmondottak alapján a kötet mindenképp eléri célját, azaz új impulzusokat kínál a kultúrtörténeti kutatások számára.

MECSER SZILVIA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6563-6833>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Õdagumeresuumlaisi nimeq [A balti finnek nevei]

Szerkesztõ: JÜVA SULLÕV. Võro Instituudi Toimõndusõq 30. Bookmill, Võru, 2016.

275 lap

A Võru Intézet rendszerint évente megjelenõ kiadványai általában a balti finn nyelvekrõl, a balti finnek kultúrájáról közölnek tanulmányokat. Szõszedet és szõtár is jelent már meg ebben a sorozatban. A kötet 11 tanulmányt tartalmaz, melyek nyelve finn, észti, karjalai vagy võru, azaz dél-észti irodalmi nyelvi.

EVAR SAAR két délkelet-võrumaai egyházközség keresztneveit hasonlítja össze 16–17. századi források alapján (11–56). A szerzõ a neveket nyelvi eredetük szerint csoportosítja. Az észti névadásban ekkoriban a leggyakoribb nevek az alnémetbõl átvett nevek voltak,